

opusdei.org

Téma 29 - Milost a ctnosti

Milost je v nás pramenem díla posvěcení; uzdravuje a pozdvihuje naši přirozenost, uschopňuje nás jednat jako Boží děti.

20.01.2018

PDF ► Milost a ctnosti

1. Milost

Bůh povolal člověka k účasti na životě Nejsvětější Trojice. „Toto povolání k věčnému životu je *nadpřirozené*“ (Katechismus, 1998).

¹Aby nás dovedl k tomuto poslednímu nadpřirozenému cíli, uděluje nám již zde na zemi závdavek této účasti, která bude úplná až v nebi. Je jím posvěcující milost, jež spočívá v „začátku slávy“.

²*Milost posvěcující:*

– „je nezasloužený dar, který nám Bůh dává ze svého života vlitého do naší duše Duchem svatým, aby ji vyléčil z hříchu a posvětil“ (Katechismus, 1999).

– „je *účast na životě Božím*“ (Katechismus, 1997; srov. 2 Petr 1, 4), který nás zbožšťuje (srov. Katechismus, 1999);

– je *nový, nadpřirozený život*; jakési nové zrození, skrze něž jsme se stali adoptivními dětmi Božími a dostali jsme podíl na přirozeném synovství Syna: jsme „synové v Synu“;³

– nás uvádí do niterného trinitárního života. Jako adoptivní děti můžeme nazývat Boha „Otcem“ ve spojení s jediným Synem (srov. Katechismus, 1997);

– je „milostí Krista“, protože v současné situaci – to je po hříchu a po vykoupení uskutečněném Ježíšem Kristem – k nám milost přichází jako podíl na milosti Krista (Katechismus, 1997): „Všichni jsme dostali z jeho plnosti, a to milost za milostí“ (Jan 1, 16). Milost nás připodobňuje Kristu (srov. Řím 8, 29);

– je „milostí Ducha svatého“, protože je vlévána do duše Duchem svatým.⁴

Milost posvěcující se také nazývá *milost habituální*, protože je trvalou

dispozicí, která zdokonaluje duši vlitím ctností, aby byla schopná žít s Bohem a jednat z lásky k němu (srov. Katechismus, 2000).⁵

2. Ospravedlnění

Prvním dílem milosti v nás je ospravedlnění (srov. Katechismus, 1989). Ospravedlněním se nazývá přechod ze stavu hříchu do stavu milosti (nebo „spravedlnosti“, protože milost nás činí „spravedlivými“).⁶ K ospravedlnění dochází při křtu a pokaždé, když Bůh odpouští smrtelné hříchy a vlévá posvěcující milost (obvykle ve svátosti smíření).⁷ Ospravedlnění je „nejvznešenějším dílem Boží lásky“ (Katechismus, 1994; srov. Ef 2, 4–5).

3. Posvěcení

Bůh nikomu neodpírá svou milost, protože chce, aby se všichni lidé spasili (1 Tim 2, 4): všichni jsou

povolání ke svatosti (srov. Mt 5, 48).⁸
Milost je „v nás pramenem díla
posvěcení“ (Katechismus, 1999);
uzdravuje a pozdvihuje naši
přirozenost, uschopňuje nás jednat
jako Boží děti⁹ a předávat obraz
Krista (srov. Řím 8, 29): to je, aby se
každý člověk stal *alter Christus*,
dalším Kristem. Toto připodobnění
Kristu se projevuje ve ctnostech.

Posvěcení je pokrok ve svatosti;
spočívá ve stále důvěrnějším spojení
s Bohem (srov. Katechismus, 2014),
dokud se člověk nestane nejen
dalším Kristem, ale *ipse Christus*,
samotným Kristem:¹⁰ tj. jedno s
Kristem, jeho údem (srov. 1 Kor 12,
27). Pro růst ve svatosti je nutné
svobodně spolupracovat s milostí, a
to vyžaduje námahu a boj kvůli
nepořádku zavlečeného hříchem
(*fomes peccati*). „Bez odříkání a bez
duchovního boje není svatosti“
(Katechismus, 2015).¹¹

Abychom zvítězili v tomto asketickém boji, je třeba vyprošovat si u Boha milost modlitbou a umrtvováním – „modlitbou smyslů“¹² – a přijímat tuto milost ve svátostech.

Spojení s Kristem bude úplné až v nebi. Je třeba vyprošovat si od Boha milost vytrvání až do konce: to je dar zemřít v milosti Boží (srov. Katechismus, 2016 a 2849).

4. Božské ctnosti

Ctnost je obecně „trvalá a pevná dispozice konat dobro“ (Katechismus, 1803).¹⁴ „*Božské ctnosti* se vztahují přímo k Bohu. Uschopňují křesťany, aby žili v důvěrném vztahu k Nejsvětější Trojici“ (Katechismus, 1812). „Bůh je vlévá do duše věřících, aby věřící byli schopni jednat jako jeho děti“ (Katechismus, 1813).

¹⁵Božské ctnosti jsou tři: víra, naděje a láska (srov. 1 Kor 13, 13).

Víra „je božská ctnost, kterou věříme v Boha a ve všechno, co nám řekl a zjevil a co nám církev předkládá k věření“ (Katechismus, 1814). Vírou „se celý člověk svobodně odevzdává Bohu“¹⁶ a snaží se poznat a plnit Boží vůli: „Spravedlivý žije z víry“ (Řím 1, 17).¹⁷

– „Kristův učedník si nemá jen uchovávat víru a žít z ní, nýbrž ji má i vyznávat, vydávat o ní nebojácně svědectví a šířit ji“ (Katechismus, 1816; srov. Mt 10, 32–33).

Naděje „je božská ctnost, kterou toužíme po nebeském království a po věčném životě jako po svém štěstí tím, že důvěřujeme Kristovým příslibům a nespolehnáme na své síly, ale na pomoc Ducha svatého“ (Katechismus, 1817).¹⁸

Láska „je božská ctnost, kterou milujeme Boha nade všechno pro něho samého a svého bližního jako sebe z lásky k Bohu“ (Katechismus,

1822). To je to nové přikázání Ježíše Krista: „Milujte se navzájem, jak jsem já miloval vás“ (Jan 15, 12).¹⁹

5. Lidské ctnosti

„*Lidské ctnosti* jsou pevné postoje, ustálené sklony, trvale nabyté dokonalosti rozumu a vůle, které řídí naše skutky, vnášejí řád do našich vášní a usměrňují naše chování podle rozumu a víry. Jejich plodem je snadnost, sebeovládání a radost při úsilí o mravně dobrý život“ (Katechismus, 1804). „Mravních ctností se dosahuje lidským úsilím. Jsou to plody i zárodky mravně dobrých skutků“ (Katechismus, 1804).²⁰

Mezi lidskými ctnostmi jsou čtyři ctnosti, které se nazývají *kardinální*, protože všechny ostatní ctnosti jsou seskupeny okolo nich. Je to prozíravost, spravedlnost, statečnost a mírnost (srov. Katechismus, 1805).

– *prozíravost* „je ctnost, která dává praktickému rozumu schopnost, aby v každé situaci rozeznal, co je naše pravé dobro, a zvolil přiměřené prostředky k jeho konání“ (Katechismus, 1806). Je to „správné pravidlo jednání“.²¹__

– *spravedlnost* „je mravní ctnost, která se zakládá na vytrvalé a pevné vůli dávat Bohu a bližnímu to, co jim patří“ (Katechismus, 1807).²²__

– *statečnost* „je mravní ctnost, která při obtížích zabezpečuje pevnost a vytrvalost v úsilí o dobro. Posiluje rozhodnutí odporovat pokušení a překonávat překážky mravního života. Ctnost statečnosti dává schopnost přemáhat strach, a to i strach ze smrti, a čelit zkouškám a pronásledování. Dává odvahu k tomu, aby se člověk zřekl svého života a obětoval jej při obraně spravedlivé věci“ (Katechismus, 1808).²³__

– *mírnost* „je mravní ctnost, která zmírňuje přitažlivost rozkoší a dává člověku schopnost vyrovnaně užívat stvořená dobra. Zabezpečuje vládu vůle nad pudy“ (Katechismus, 1809). Umírněná osoba zaměřuje své smyslové tužby k dobru a nenechá se strhnout vášněmi (srov. Sir 18,30). V Novém zákoně je nazývána „umírněností“ nebo „střízlivostí“ (srov. Katechismus, 1809).

S ohledem na mravní ctnosti se používá výraz *in medio virtus* (zlatá střední cesta). To znamená, že mravní ctnost stojí uprostřed mezi nedostatkem a přemírou.²⁴ *In medio virtus* není výzva k prostřednosti. Ctnost není střední bod mezi dvěma či více neřestmi, nýbrž správné zaměření vůle, která se – jako vrchol – staví proti všem propastem, to je neřestem.²⁵

6. Ctnosti a milost. Křesťanské ctnosti

Zranění zanechaná prvotním hříchem v lidské přirozenosti ztěžují získávání a uplatňování lidských ctností (srov. Katechismus, 1811).²⁶ Pro jejich získání a uplatňování má křesťan milost Boží, která uzdravuje lidskou přirozenost.

Kromě toho, že milost povznáší lidskou přirozenost k účasti na božské přirozenosti, povznáší i tyto ctnosti na nadpřirozenou rovinu (srov. Katechismus, 1810) a vede člověka k jednání podle správného rozumu osvětleného vírou: jedním slovem k napodobování Krista. Z lidských ctností se tak stávají *ctnosti křesťanské*.²⁷

7. Dary a plody Ducha svatého

„Oporou mravního života křesťana jsou *dary Ducha svatého*. Jsou to

trvalé dispozice, které příznivě
uzpůsobují člověka, aby byl ochoten
jednat podle hnutí Ducha svatého“
(Katechismus, 1830).²⁸ Dary Ducha
svatého jsou (srov. Katechismus,
1831):

1. dar moudrosti: aby člověk správně
chápal a soudil Boží rozhodnutí;
2. dar rozumu: aby mohl proniknout
do pravd o Bohu;
3. dar rady: aby mohl spolupracovat
a soudit na jednotlivých činnostech
Boží rozhodnutí
4. dar síly: aby dokázal překonávat
obtíže křesťanského života;
5. dar umění: aby mohl poznat
zaměření stvořených věcí na Boha;
6. dar zbožnosti: aby se mohl chovat
jako dítě Boží a jako bratr ostatních
lidí, kteří jsou Kristem;

7. dar bázně Boží: aby mohl odmítnout vše, co by uráželo Boha, jako dítě odmítá z lásky to, co by mohlo urazit jeho otce.

Plody Ducha svatého „jsou dokonalosti, které v nás Duch svatý utváří jako prvotiny věčné slávy“ (Katechismus, 1832). Jsou to skutky, které vznikají působením Ducha svatého v duši. Tradice církve jich vypočítává dvanáct: „láska, radost, pokoj, trpělivost, shovívavost, dobrota, mírnost, věrnost, tichost, zdrženlivost, čistota“ (Gal 5, 22–23).

8. Vliv vášní na mravní život

Skrze podstatné spojení duše a těla je náš duchovní život – rozumové poznání a svobodné chtění vůle – ovlivňován (v dobrém i zlém) city. Tento vliv se projevuje ve *vášních*, které jsou „hnutími citů, které pobízejí jednat nebo nejednat podle toho, co člověk cítí nebo si

představuje jako dobré nebo jako špatné“ (Katechismus, 1763). Vášně jsou hnutí *smyslového zalíbení* (náhlivého a dychtivého). Lze je také v širším smyslu nazvat „city“ nebo „emocemi“.²⁹—

Vášněmi jsou např. láska, hněv, strach atd. „Tou základní je *láska* vyvolaná přitažlivostí dobra. Láska vzbuzuje touhu po dobru, které člověk nemá, a naději dosáhnout je. Toto hnutí má svůj cíl v blahu a radosti z vlastnění dobra. Strach ze zla vyvolává nenávist, odpor a hrůzu z budoucího zla. Toto hnutí končí ve smutku nad přítomným zlem nebo ve hněvu, kterým se člověk proti zlu vzpírá“ (Katechismus, 1765).

Vášně mají velký vliv na mravní život. „Vášně samy o sobě nejsou ani dobré, ani špatné“ (Katechismus, 1767). „Jsou mravně dobré, když přispívají k dobrému jednání; v opačném případě jsou zlé“

(Katechismus, 1768).³⁰ K lidské dokonalosti patří, že vášně jsou řízeny rozumem a ovládány vůlí.³¹ Po prvotním hříchu již vášně nejsou pod vládou rozumu a často nabádají dělat, co není dobré.³² K tomu, aby vášně obyčejně směřovaly k dobru, je potřeba pomoc milosti, která léčí zranění způsobená hříchem, a asketický boj.

Vůle, je-li dobrá, používá vášně tak, že je směřuje k dobru.³³ Naopak zlá vůle, která je vedena sobectvím, podléhá nezřízeným vášním nebo je používá pro zlo (srov. Katechismus, 1768).

Paul O'Callaghan

Základní použitá literatura

– Katechismus katolické církve, 1762–1770, 1803–1832 a 1987–2005

Doporučená literatura

– Sv. Josemaría, Lidské ctnosti. *Boží přátelé*, 73–92

1Toto povolání „zcela závisí na nezasloužené iniciativě Boha, protože jen on může zjevit a dát sám sebe. Přesahuje schopnost rozumu a síly lidské vůle, jakož i všech tvorů (srov. Kor 2, 7–9)“ (Katechismus, 1998).

2Sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, II–II, q. 24, a. 3, ad 2.

32. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 22. Srov. Řím 8, 14–17; Gal 4, 5–6; Jan 3, 1.

4Veškerý stvořený dar pochází od nestvořeného Daru, jímž je Duch svatý. „Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha svatého, který nám byl dán“ (Řím 5, 5. Srov. Gal 4, 6).

5Je třeba rozlišovat mezi milostí habituální a milostmi aktuálními,

„kterými jsou míněny projevy Boží pomoci jak na počátku obrácení, tak během díla posvěcení“ (srov. tamtéž).

6„Ospravedlnění s sebou nese odpuštění hříchů, posvěcení a obnovení vnitřního člověka“ (tridentský koncil: DS 1528).

7U dospělého člověka je tento krok plodem Božího působení (aktuální milosti) a lidské svobody. „Pod vlivem milosti se člověk obrací k Bohu a odvrací se od hříchu a tak přijímá shůry odpuštění a spravedlnost [milost posvěcující]“ (Katechismus, 1989).

8Tuto pravdu začal Pán zvláště důrazně a nově připomínat od 2. října 1928 prostřednictvím učení sv. Josemaríi. Církev ji veřejně vyhlásila na 2. vatikánském koncilu (1962–65): „Všichni křesťané jakéhokoli stavu a zařazení jsou povoláni k plnému křesťanskému životu a dokonalé

lásce“ (2. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 40).

9Srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, III, q. 2, a. 12, c.

10Srov. sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 104.

11Avšak milost „není soupeřem naší svobody, pokud ta je v souladu se smyslem pro pravdu a dobro, který Bůh vložil do lidského srdce“ (Katechismus, 1742). Naopak „milost odpovídá na hluboké touhy lidské svobody a zdokonaluje ji“ (Katechismus, 2022). V současném stavu lidské přirozenosti, zraněné hříchem, je milost nezbytná pro to, aby člověk mohl žít stále ve shodě s přirozeným mravním zákonem.

12Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 9.

13Pro dosažení Boží milosti nám pomáhá přímluva naší Matky, Nejsvětější Panny Marie,

prostřednice všech milostí, a také
přímluva sv. Josefa, andělů a všech
svatých.

14Neřesti jsou naopak mravní
návyky, které vedou ke špatným
skutkům a nabádají k jejich
opakování a zhoršování.

15Podobně jako lidská duše jedná
prostřednictvím svých mohutností
(rozumu a vůle), tak křesťan v milosti
Boží jedná prostřednictvím božských
ctností, jež jsou jako mohutnosti
„nové přirozenosti“ pozdvižené
milostí.

162. vatikánský koncil, konst. *Dei
Verbum*, 5.

17Víra se projevuje skutky: živá víra
„se projevuje láskou“ (Gal 5, 6),
zatímco „víra beze skutků je mrtvá“
(Jak 2, 26), ačkoli dar víry přetrvává
v tom, kdo nezhřešil přímo proti ní
(srov. tridentský koncil: DS 1545).

18Srov. Žid 10, 23; Tit 3, 6–7. „Ctnost naděje odpovídá na touhu po štěstí, kterou Bůh vložil do srdce každého člověka“ (Katechismus, 1818):

očišťuje ho a pozdvihuje; chrání před malomyslností; rozšiřuje srdce v očekávání věčné blaženosti; chrání před sobectvím a vede k radosti (srov. tamtéž).

Můžeme očekávat nebeskou slávu slíbenou Bohem těm, kteří ho milují (srov. Řím 8, 28–30) a konají jeho vůli (srov. Mt 7, 21), s jistotou, že s Boží milostí můžeme „vytrvat až do konce“ (srov. Mt 10, 22). (srov. Katechismus, 1821).

19– Láska je nade všemi ctnostmi (srov. 1 Kor 13, 13). „Nemám-li lásku, nejsem nic... nic mi to neprospěje“ (1 Kor 13,1–3).

– „Cvičení se ve všech ctnostech je oživováno a podněcováno láskou“ (Katechismus, 1827). Je formou všech ctností: je jejich základem a oživuje

je, protože je směřuje k lásce k Bohu; bez lásky jsou ostatní ctnosti mrtvé.

– Láska tříbí naši lidskou schopnost milovat a povznáší ji k nadpřirozené dokonalosti božské lásky (srov. Katechismus, 1827). V lásce je řád. Láska se také projevuje bratrským napomínáním (srov. Katechismus, 1829).

20Jak bude vysvětleno v následujícím odstavci, křesťan rozvíjí tyto ctnosti s pomocí Boží milosti, která uzdravuje přirozenost, dává sílu praktikovat je a zaměřuje je k vyššímu cíli.

21Sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, II–II, q. 47, a. 2, c. Vede k správnému posuzování způsobu jednání: neustupuje od činu.

„Moudrost se nesměšuje s bázlivostí nebo strachem, ani s dvojakostí nebo přetvářkou. Nazývá se „*auriga virtutum*“, vozataj ctností, protože řídí ostatní ctnosti a dává jim pravidla i míru. Právě moudrost

bezprostředně řídí úsudek svědomí. Díky ctnosti moudrosti uplatňujeme mravní zásady v jednotlivých případech a překonáváme pochybnosti, týkající se dobra, které máme vykonat, nebo zla, kterému se máme vyhnout“ (Katechismus, 1806).

22Člověk nemůže dát Bohu, co mu dluží nebo co mu patří v přísném smyslu slova. Spravedlnost vůči Bohu se proto přesněji nazývá „ctnost zbožnosti“, „protože totiž stačí Bohu, abychom plnili, co můžeme“ (sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae* II–II, q. 57, a.1, ad. 3).

23„Ve světě budete mít soužení. Ale buďte dobré mysli. Já jsem přemohl svět“ (Jan 16, 33).

24Např. pracovitost znamená pracovat natolik, nakolik je třeba, což je střed mezi méně a více. Je v rozporu s pracovitostí pracovat méně, než se má, utrácet čas apod. A

rovněž je v rozporu s ní pracovat bez míry a nebrat ohled na ostatní věci, které je také třeba dělat (povinnosti vůči Bohu, bližním atd.).

25*Princip in medio virtus* platí pouze pro mravní ctnosti, jejichž předmětem jsou prostředky k dosažení cíle, a v prostředcích je vždy nějaká míra. Neplatí naopak pro božské ctnosti, kterým se budeme věnovat v samostatném oddíle. Předmětem těchto ctností (víry, naděje a lásky) je přímo Bůh. Přemíra zde proto není možná: nelze „věřit příliš“ nebo „doufat přespříliš v Boha“ nebo ho „milovat příliš“.

26Lidská přirozenost je zraněná hříchem. Má proto sklony, které nejsou přirozené, ale jsou následkem hříchu. Stejně, jako není přirozené kulhání, které je následkem nemoci, a nebylo by přirozené, ani kdyby celý svět kulhal, nejsou přirozená zranění, která v duši zanechal

prvotní hřích spolu s osobními hříchy: sklon k pýše, k lenosti, k smyslnosti atd. S pomocí milosti a osobním úsilím lze tyto rány postupně uzdravovat, takže člověk je takový a chová se tak, jak to odpovídá jeho přirozenosti a stavu Božího dítěte. Tohoto *zdraví* lze dosáhnout prostřednictvím ctností. Podobně se *nemoc* zhoršuje vlivem neřestí.

27V tomto smyslu existuje moudrost jako lidská ctnost, a existuje nadpřirozená moudrost, což je ctnost vlitá Bohem do duše spolu s milostí. Aby nadpřirozená ctnost mohla nést plody – dobré skutky –, potřebuje odpovídající lidskou ctnost (stejně tak je tomu u ostatních kardinálních ctností: nadpřirozená ctnost spravedlnosti vyžaduje lidskou ctnost spravedlnosti; podobně i statečnost a mírnost). Jinak řečeno křesťanská dokonalost – svatost – vyžaduje a znamená lidskou dokonalost.

28Pro lepší pochopení funkce darů Ducha svatého v mravním životě lze doplnit následující klasické vysvětlení: jako má lidská přirozenost určité mohutnosti (rozum a vůli), které umožňují provádět úkony chápání a chtění, tak má přirozenost povznesená milostí určité mohutnosti, jež jí dovolují konat nadpřirozené skutky. Tento cíl nás však natolik přesahuje, že k jeho dosažení nestačí pouze božské ctnosti. Bůh uděluje spolu s milostí dary Ducha svatého; jsou to nové dokonalosti duše, které umožňují, aby v ní působil sám Duch svatý. Jsou jako plachta na lodi, díky níž se loď ve větru pohybuje vpřed. Dary nás zdokonalují, abychom byli vnímavější vůči působení Ducha svatého, který se tak stane hybnou silou našeho jednání.

29Je třeba mít na paměti, že se také hovoří o smysly neuchopitelných neboli duchovních „citech“ či

„emocích“, které nejsou přímo „vášněmi“, protože s nimi nejsou spojená hnutí smyslového zalíbení.

30Existuje např. dobrý hněv, který se rozhořčuje nad zlem, a také je špatný hněv, nekontrolovatelný nebo nabádající ke zlu (jako u pomsty); je dobrý strach a špatný strach, který paralyzuje a nedovoluje konat dobro, atd.

31Srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa Theologiae*, I–II, q. 24, aa. 1 a 3.

32V některých případech mohou člověka natolik ovládnout, že je mravní odpovědnost omezena na minimum.

33„Mravní dokonalost spočívá v tom, že člověka nepodněcuje k dobru pouze vůle, nýbrž i smyslové zalíbení podle následujících slov žalmu: ‚Mé srdce i mé tělo plesají vstříc živému Bohu!‘“ (sv. Augustin, *De civitate Dei*, 14, 7).

pdf | dokument generován automaticky
z [https://dev.opusdei.org/cs-cz/article/
tema-29-milost-a-ctnosti/](https://dev.opusdei.org/cs-cz/article/tema-29-milost-a-ctnosti/) (06.08.2025)